

УДК 021:[001.102:004:021.65]:024.1-052
DOI: 10.31866/2616-7654.14.2024.318327

АУТРИЧ ЯК АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ НАБЛИЖЕННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ПОСЛУГ ДО СПОЖИВАЧІВ

Оксана Матвієнко,
докторка педагогічних наук, професорка,
кандидатка технічних наук,
Київський національний університет
культури і мистецтв
(Київ, Україна)
e-mail: oxtix2017@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5772-848X

Михайло Цивін,
кандидат технічних наук, доцент,
Міжрегіональна академія управління персоналом
(Київ, Україна)
e-mail: tsyvin2012@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0312-5805

Для цитування:

Матвієнко, О., & Цивін, М. (2024). Аутріч як актуальний напрям наближення бібліотечних послуг до споживачів. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 14, 93-104. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.14.2024.318327>

Мета статті – окреслити стан аутріч-проблематики у бібліотечній справі України, виявити настанови міжнародної бібліотечної спільноти стосовно аутріч-діяльності, з'ясувати парадигматичні відношення між термінами «аутріч» та «нестационарне бібліотечне обслуговування» задля обміну знаннями у процесі професійного спілкування.

Методи дослідження. Використано загальнонаукові методи пізнання (аналізу, синтезу, абстрагування), семантичного аналізу, порівняльного аналізу для зіставлення сутності термінів; термінологічний аналіз, метод контент-аналізу при дослідженні текстів та документів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що окреслено контексти аутріч-діяльності як комунікативного, інформаційно-просвітницького напрямку діяльності бібліотек із забезпечення безбар'єрного доступу громадян до інформаційних ресурсів засобами позастанціонарного бібліотечного обслуговування та обґрунтовано актуальність цього напрямку в сучасних умовах в Україні.

Основні висновки. У інформаційному просторі України очевидними є суперечності між вимогами загальнодоступності інформації для громадян країни та об'єктивними і суб'єктивними чинниками, що зумовлюють наявність різного виду бар'єрів та визначають інформаційну нерівність доступу до інформаційних ресурсів, основними з яких є воєнні дії та зниження інтересу суспільства до читання. У цих умовах актуалізується позастанціонарне бібліотечне обслуговування як один із напрямів інформаційно-просвітницької та комунікативної діяльності публічних бібліотек.

Термін аутріч (аутріч-діяльність), застосовуваний у зарубіжному бібліотекознавчому науковому дискурсі та практиці діяльності, є синонімічним терміну з української бібліотечної науки і практики «позастанціонарне (нестационарне) бібліотечне обслуговування» і сутнісно характеризує інформаційно-просвітницьку діяльність бібліотек в умовах наближення бібліотечних послуг до місця роботи, навчання, відпочинку або проживання населення.

Міжнародні бібліотечні інституції, бібліотечні асоціації зарубіжних країн активно підтримують аустріч-діяльність, пропонуючи рекомендації до діяльності мобільних бібліотек, посібники для персоналу мобільних служб, презентуючи її як невід'ємну, життєво важливу частину діяльності бібліотек у забезпеченні доступу до інформації та ресурсів для навчання впродовж життя для всіх громад.

Проекти та практики аустріч-діяльності в Україні постають як одна з актуальних форм діяльності в сучасних умовах і потребують позиціонування у бібліотекознавчій науці при комплексному розгляді комунікативних стратегій бібліотек.

Ключові слова: інформаційно-просвітницька діяльність бібліотек; позастаціонарне бібліотечне обслуговування; комунікативні стратегії бібліотеки; аустріч; аустріч-діяльність.

ВСТУП

Однією із загальних функцій соціокультурної діяльності бібліотек є *інформаційно-просвітницька*, спрямована та те, щоб допомагати людям долати бар'єри (освітні, економічні, географічні), які виникають під впливом сукупності об'єктивних і суб'єктивних чинників, що заважають розповсюдженню, використанню, сприйняттю інформації та вільній її циркуляції.

Закон України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» гарантує право на вільний доступ до інформації, знань, залучення до цінностей національної і світової культури, науки та освіти, що зберігаються в бібліотеках.

Очевидними сьогодні у інформаційному просторі України є суперечності між вимогами загальнодоступності інформації для громадян країни та об'єктивними і суб'єктивними чинниками, які визначають інформаційну (у т. ч. й цифрову) нерівність доступу до інформаційних ресурсів. У зв'язку з цим постає питання «інформаційної безбар'єрності» як загального підходу до забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до інформаційних ресурсів.

Зарубіжна наука і практика задля опису інформаційно-просвітницької роботи з охоплення інформаційними послугами цільової групи у звичному для неї оточенні послуговуються терміном *аустріч* (outreach). Його перекладами словники пропонують такі лексичні одиниці, як пропаганда, охоплення, розширення, інформування, просвітницька діяльність, поширення ідей.

Надання послуг поза межами бібліотечного середовища у ДСТУ 7448:2013 «Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять» (Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2014) позначається терміном «позастаціонарне бібліотечне обслуговування» (відповідний варіант англійською мовою зазначений як «outreach library service»), який вживається у такому значенні: Бібліотечне обслуговування користувачів бібліотеки поза її межами: у бібліотечних пунктах, пересувних бібліотеках.

Необхідність аустріч-діяльності бібліотек в Україні має соціальну аргументацію у контексті суспільних чинників, пов'язаних із воєнним станом, зниженням інтересу до читання, а представлення аустріч-проблематики у науковому дискурсі дасть змогу бібліотекознавчій науці та практиці розглядати весь комплекс комунікативних стратегій бібліотеки відповідно до соціальних умов та запитів громадян.

Зазначені суперечності *актуалізують* виявлення підходів до аустріч-діяльності у міжнародній бібліотечній справі та в Україні.

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ

Щодо права на доступ до інформації всіх громадян підтримуємо думку Г. Салати (2019) відносно підходів до соціальної справедливості у бібліотекознавстві. Дослідниця акцентує на інформаційній асиметрії у суспільстві – ситуації, у якій інформація доступна лише деяким, але не всім учасникам інформаційного процесу, і оперує терміном «інформаційна справедливість».

Проблема доступності інформації має теоретико-методологічну базу не тільки у працях бібліотекознавців, а й перебуває у центрі уваги держави. Так, у документі «Стратегія розвитку читання на період до 2032 року “Читання як життєва стратегія”» (Кабінет Міністрів України, 2023) одним із завдань накреслено забезпечення доступу до книжок у населених пунктах, в яких відсутні бібліотеки чи книгарні, а засобом його реалізації – розвиток нестационарних форм бібліотечного обслуговування, зокрема мобільних бібліотек.

Саме на дотримання «інформаційної справедливості», яка, зокрема, полягає й у доступі до інформаційних ресурсів в умовах воєнного часу, звертається увага українських бібліотекознавців.

Досліджуючи діяльність бібліотек в умовах воєнного стану, Л. Туровська (2023) наголошує, що бібліотечно-інформаційна діяльність зберігає основу «книга – читач» із перенесенням практичного складника діяльності в онлайн-простір, де користувачі мають змогу отримувати широкий спектр бібліотечних послуг. У роботі Д. Ушеренко (2023) аналізовано форми та методи дистанційного бібліотечного обслуговування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в умовах надзвичайних ситуацій. Підтримуючи міркування та висновки дослідниць стосовно дистанційного бібліотечного обслуговування, все ж зазначимо, що в умовах воєнного часу онлайн-простір не завжди є доступним для користувачів через низку об'єктивних причин.

Накреслюючи напрями роботи публічних бібліотек України в умовах воєнного стану, Ю. Новальська (2024) поміж моделей їх методичної діяльності виділяє інформаційно-соціальну, зорієнтовану на просвітницько-гуманістичну та освітньо-творчу роботу.

Загалом, проблема доступності інформаційних ресурсів для віддалених користувачів розглядається в українському бібліотекознавчому дискурсі переважно у аспекті застосування цифрових технологій, поза увагою дослідників залишаються інформаційно-просвітницькі та комунікативні практики за межами бібліотек, які мають назву «нестационарне (позастационарне) бібліотечне обслуговування», якому у англійській мові відповідає термін «аутріч» (outreach).

У зарубіжній теорії та практиці ним позначають інформаційно-просвітницькі послуги, які наближають бібліотеку до всіх, хто стикається з бар'єрами, зміцнюючи окремих людей і сім'ї, впливаючи на якість життя, створюючи спільноти і покращуючи розуміння бібліотечних ресурсів. Бібліотекарі проводять заходи, виходячи за межі бібліотечного середовища і традиційних послуг на місцях, щоб вирішити проблеми та задовольнити потреби цільової аудиторії (Chew, 2019).

Метою статті є окреслити стан цієї проблематики у бібліотечній справі України, виявити настанови міжнародної бібліотечної спільноти стосовно аутріч-діяльності, з'ясувати парадигматичні відношення між термінами «аутріч» та «не-

стаціонарне бібліотечне обслуговування» задля обміну знаннями у процесі професійного спілкування.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розглядаючи соціокультурну діяльність бібліотек як продуманий процес долучення людини до різноманітних культурних надбань людства (Матвійчук, 2015), зазначимо, що Українська бібліотечна енциклопедія визначає *нестационарне бібліотечне обслуговування* як форму бібліотечного обслуговування поза межами стаціонарної бібліотеки, що забезпечує наближення бібліотечних послуг за місцем роботи, навчання, відпочинку або проживання населення. Завдяки використанню різних форм нестационарного бібліотечного обслуговування забезпечується право громадян на доступ до інформації, створюються зручні умови для залучення населення до читання, розширюється коло користувачів бібліотеки (Лагута, 2019).

Бібліотечні фахівці наголошують, що із 1990-х років через брак фінансування, погане матеріально-технічне оснащення та нестачу фахівців розпочався процес так званої оптимізації бібліотек. Особливістю цього процесу стало їх закриття. Як наслідок, наявна бібліотечна мережа не охоплює всі населені пункти, а частка населення, не охопленого бібліотечним обслуговуванням, зростає (Горда, 2016).

Слід звернути увагу, що Державні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками (Кабінет Міністрів України, 2019) визначають, що у населених пунктах чи житлових масивах, де публічні бібліотеки відсутні, бібліотечне обслуговування населення здійснюється за допомогою нестационарних форм (бібліотечний пункт, пересувна бібліотека тощо), а Міністерством культури та інформаційної політики України у 2022 р. у формах звітності про діяльність публічних і спеціальних бібліотек передбачено наведення інформації про основні форми нестационарного обслуговування: кількість бібліотечних пунктів та пересувних бібліотек (Міністерство культури та інформаційної політики, 2022).

У контексті необхідності такої реалізації у бібліотечній науці та практиці застосовується термін, який вживається у різних варіантах – «мобільна бібліотека», «пересувна бібліотека», «букмобіль», «бібліомобіль» та ін.

Стосовно використання деяких із цих термінів дослідники пропонують різне їх трактування. Так, у публікації В. Бондаренко (2021), присвяченій вивченню впливу інноваційних технологій на терміносистему бібліотекознавства, звертається увага на подвійне послуговування терміном «мобільна бібліотека», який використовується і як синонім терміна «пересувна бібліотека» для позначення пересувних (мобільних) бібліотечних пунктів, і як позначення комплексу послуг, які надаються бібліотеками із застосуванням мобільних технологій. Дослідниця пропонує за доцільне використовувати для бібліотеки, що функціонує на основі фізичного переміщення книжок і комп'ютерного обладнання у просторі, термін «пересувна бібліотека», а для бібліотеки, яка технологічно спирається на мобільні технології, – «мобільна бібліотека».

У зв'язку із розвитком цифрових технологій та необхідністю доступу до цифрових ресурсів, у професійній терміносистемі бібліотечної справи оприсутнився термін «цифровий букмобіль» (Digital Bookmobile) – високотехнологічний оновлений традиційний букмобіль, оснащений широкосмуговим доступом до інтернету, комп'ютерами, звуковими системами, що дає змогу завантажувати і читати

електронні книги, аудіокниги, музику та відео, проводити інтерактивні навчальні заходи (Bajda, 2018).

Засоби нестационарного обслуговування користувачів, зокрема, мобільні бібліотеки, перебувають у полі зору міжнародної професійної спільноти. Так, IFLA у 2010 р. був представлений документ «Посібник для мобільних бібліотек» (International Federation of Library Associations and Institutions, 2010), у якому охоплено широке коло питань: типи бібліотечного обслуговування з використанням мобільних бібліотек, витрати на різні види обслуговування, фінансування, типи транспортних засобів, їх меблі та обладнання, персонал, дії у надзвичайних ситуаціях та ін. У документі визначено, що загальна мета мобільної бібліотеки – сприяти рівності у наданні послуг шляхом розширення можливостей доступу до бібліотечних послуг. Пересувна бібліотека надає найбільш гнучкі бібліотечні послуги, не обмежуючись певним населеним пунктом, і здатна реагувати на змінювані потреби населення.

У посібнику зазначено, що термін «мобільна бібліотека» використовується у широкому сенсі, і що будь-яка бібліотечна послуга, яка не надається в одному місці, класифікується як мобільна бібліотека. Книги – це не єдине, що перевозять мобільні бібліотеки. До загального переліку можуть входити DVD, CD, комп'ютери, малюнки, карти, іграшки та листівки, завантаження матеріалів на диски або пристрої пам'яті. У посібнику підкреслюється, що мобільні бібліотечні послуги є невід'ємною частиною публічних бібліотек і повинні розглядатися як невід'ємна частина їхньої діяльності. При плануванні бібліотечних послуг для задоволення потреб громади мобільні бібліотеки повинні розглядатися на ранній його стадії як життєздатний і економічно ефективний засіб обслуговування мешканців, які не мають доступу до стаціонарних бібліотек.

У документі зазначається, що хоча надані рекомендації не можуть бути безпосередньо використані через відмінності у державній організації, географічному розташуванні, демографічних та економічних факторах, вони можуть стати основою для планування розвитку мобільних бібліотечних послуг, однак остаточний результат неминуче відображатиме місцеві обставини.

Бібліотеки США, будучи лідером у розвитку й використанні цифрових технологій, окремим напрямом зберігають аустріч-обслуговування.

Так, на сайті Американської бібліотечної асоціації (The American Library Association, ALA) (American Library Association, n.d.-c) зазначено, що аустріч-діяльність бібліотек – це послуги для тих, хто зрідка користується бібліотекою, або не користується нею, або традиційно не отримує достатнього обслуговування. Асоціацією представлено функції аустріч-бібліотекарів, які прагнуть забезпечити рівноправне надання бібліотечних послуг усім людям, видано Посібник для персоналу мобільних служб (American Library Association, n.d.-a). Американська бібліотечна асоціація у своєму складі має відділення розмаїття, грамотності та просвітницьких послуг ODLOS (American Library Association. n.d.-b), яке опікується просуванням бібліотечних послуг групам населення, які традиційно недостатньо обслуговуються, включно з новими читачами, тими, хто не читає, географічно ізольованими людьми, людьми з обмеженими можливостями, сільською та міською біднотою, а також людьми, які загалом зазнають дискримінації за ознаками раси, етнічної приналежності, сексуальної орієнтації, віку, мови та соціального статусу.

ALA щороку організує Національний день бібліотечного інформування (National Library Outreach Day), що раніше мав назву Національний день букмобіля (National Bookmobile Day), на пошану бібліотечної діяльності та відданих бібліотечних фахівців, які зустрічаються зі своїми читачами там, де ті перебувають. ALA заявляє, що букмобілі та послуги прямої доставки були і залишаються невід'ємною, життєво важливою частиною бібліотек по всій країні, забезпечуючи доступ до інформації та ресурсів для навчання впродовж життя для всіх класів і громад (American Library Association, n.d.-d).

Звертаючись до наявних у інформаційному полі України напрацювань стосовно надання мобільного обслуговування публічними бібліотеками, слід відмітити розроблений посольством Великої Британії та Благодійним фондом «Бібліотечна країна» посібник «Реформування системи публічних бібліотек України. Мобільні бібліотеки» (Благодійний фонд «Бібліотечна країна», 2018).

У посібнику описано можливі моделі мобільного бібліотечного обслуговування:

Модель 1. Мобільна бібліотека обслуговує населені пункти, де немає стаціонарних бібліотек.

Модель 2. Мобільна бібліотека обслуговує як віддалені квартали населених пунктів зі стаціонарними бібліотеками, так і населені пункти без стаціонарних бібліотек.

Модель 3. Мобільна бібліотека замінює стаціонарні бібліотеки і обслуговує лише ті населені пункти, де ці бібліотеки були.

Розробники вказують на позитивні та негативні аспекти реалізації виділених моделей:

- збереження наявної мережі стаціонарних публічних бібліотек у громаді – мобільне бібліотечне обслуговування є додатковим бонусом, але й додатковими видатками бюджету;

- закриття частини стаціонарних публічних бібліотек у невеликих населених пунктах надає економію коштів, але водночас спричиняє необхідність скорочення працівників, викликає загрозу соціальних збурень, втрату кваліфікованих кадрів.

Звертаючи увагу на відновлення бібліотек, знищених внаслідок війни, представники експертного співтовариства наголошують, що стратегію відбудови знищених книгозбірень варто напрацьовувати якомога раніше, щоб розпочати її втілення відразу, коли буде змога, та розробляють принципи, якими слід керуватись при плануванні відновлення зруйнованих бібліотек. Водночас, усвідомлюючи, що можуть з'явитися нові моделі існування бібліотек, оскільки не в кожному селі й містечку вдасться одразу відбудувати бібліотеку фізично, звертають увагу на те, що доцільними є мобільні бібліотеки, бібліобуси (Бойко, 2023).

Враховуючи реалії сьогодення і плануючи майбутнє, бібліотечні фахівці, базуючись на сучасній нормативно-правовій базі, розмірковують про стратегії подальшої діяльності щодо доступу громадян до інформації. Так, представники Луганської обласної універсальної бібліотеки накреслюють план дій «Бібліотеки після деокупації. Як бути далі? Стратегія та відкриті питання» (Луганське обласне відділення Української бібліотечної асоціації, б.д.) і зазначають, що після деокупації є два основних напрями необхідної роботи:

1. Функціонування бібліотеки як закладу: матеріально-технічна база, робота з документами, добір персоналу, створення та оновлення різноманітних послуг і способів їх надання.

2. Бібліотека як соціальна інституція – її робота із громадськістю. Психологічна адаптація місцевого населення: багато хто з людей, незалежно від того, чи є вони клієнтами, чи ні, психологічно травмовані або перебувають під нав'язливим впливом окупаційної пропаганди.

Одним із можливих заходів із реалізації розробникам плану бачаться пілотні проекти щодо використання бібліобуса.

Фахівці Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки із 2023 р. реалізують проєкт «Пересувний цифровий хаб Мандрівної бібліотеки», який дасть змогу для внутрішньо переміщених осіб удосконалити їхні цифрові та комунікативні компетентності, підвищити рівень медійної грамотності – таким чином надати додаткові можливості щодо їхньої інтеграції та соціалізації в життя сучасного міста і громади. Пересувний цифровий хаб пропонує учасникам офлайн-онлайн освітні послуги за різними напрямками, щотижневі заняття з підвищення цифрової грамотності та індивідуальні консультації, інтенсиви із SMM-менеджменту, копірайтингу та електронного ділового листування (Луганська обласна універсальна наукова бібліотека, б.д.).

Наостанок зазначимо, що численні приклади аутріч-діяльності бібліотек України в сучасних умовах потребують окремих досліджень і свідчать про усвідомлення бібліотекарями проблем і актуальності позастанціонарного обслуговування як напрямку наближення бібліотечних послуг до споживачів.

ВИСНОВКИ

В інформаційному просторі України очевидними є суперечності між вимогами загальнодоступності інформації для громадян країни та об'єктивними і суб'єктивними чинниками, що зумовлюють наявність різного виду бар'єрів та визначають інформаційну нерівність доступу до інформаційних ресурсів, основними з яких є воєнні дії та зниження інтересу суспільства до читання. У цих умовах актуалізується позастанціонарне бібліотечне обслуговування як один із напрямів інформаційно-просвітницької та комунікативної діяльності публічних бібліотек.

Термін аутріч (аутріч-діяльність), застосовуваний у зарубіжному бібліотекознавчому науковому дискурсі та практиці діяльності, є синонімічним терміну з української бібліотечної науки і практики «позастанціонарне (нестанціонарне) бібліотечне обслуговування» і сутнісно характеризує інформаційно-просвітницьку діяльність бібліотек в умовах наближення бібліотечних послуг до місця роботи, навчання, відпочинку або проживання населення.

Міжнародні бібліотечні інституції, бібліотечні асоціації зарубіжних країн активно підтримують аутріч-діяльність, пропонуючи рекомендації до діяльності мобільних бібліотек, посібники для персоналу мобільних служб, презентуючи аутріч-діяльність як невід'ємну, життєво важливу частину діяльності бібліотек узабезпеченні доступу до інформації та ресурсів для навчання впродовж життя для всіх громад.

Проєкти та практики аутріч-діяльності в Україні постають як одна з актуальних форм діяльності в сучасних умовах і потребують позиціонування у біб-

ліотекознавчій науці при комплексному розгляді комунікативних стратегій бібліотек.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Благодійний фонд «Бібліотечна країна». (2018, 5 травня). *Благодійний фонд «Бібліотечна країна» презентує дослідження*. <https://livelibrary.com.ua/news/blagodiinii-fond-bibliotechna-krayina-prezentue-doslidzhennia/>
- Бойко, О. (2023, 6 липня). *Спершу задокументувати, а потім відбудувати – експерти про відновлення знищених рф бібліотек*. Читомо. <https://chytomo.com/spershu-zadokumentuvaty-a-potim-vidbuduvaty-eksperty-pro-vidnovlennia-znyshchenykh-rf-bibliotek/>
- Бондаренко, В. І. (2021). Мобільна бібліотека: вплив інноваційних технологій на терміносистему. *Norwegian Journal of Development of the International Science*, 63(2), 3–7.
- Горда, Т. В. (Уклад.). (2016). *Сучасні аспекти нестационарного обслуговування в публічних бібліотеках* [Методичні рекомендації]. Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради.
- Кабінет Міністрів України. (2019, 6 лютого). *Про затвердження Державних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні* (Постанова № 72). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/72-2019-%D0%BF#Text>
- Кабінет Міністрів України. (2023, 3 березня). *Про схвалення Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» та затвердження операційного плану її реалізації на 2023–2025 роки* (Розпорядження № 190-р). Урядовий портал. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-rozvytku-chytannia-na-period-do-2032-roku-chytannia-iak-zhyttieva-s190-30323>
- Лагута, Л. В. (2019, 5 квітня). *Нестационарне бібліотечне обслуговування*. В *Українська бібліотечна енциклопедія*. <https://bit.ly/3TdqwHO>
- Луганська обласна універсальна наукова бібліотека. (б.д.). *Проекти*. Взято 6 липня 2024 з <https://www.library.lg.ua/uk/pearl/projects>
- Луганське обласне відділення Української бібліотечної асоціації. (б.д.). *Бібліотеки після деокупації. Як бути далі? Стратегія та відкриті питання*. Луганська обласна універсальна наукова бібліотека. Взято 9 липня 2024 з https://www.library.lg.ua/upload/files/after_deocupation.pdf
- Матвійчук, О. Є. (2015, 20 квітня). *Соціокультурна діяльність бібліотек*. В *Українська бібліотечна енциклопедія*. <https://bit.ly/4euk8nN>
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. (2014). *Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять* (ДСТУ 7448:2013). Український інститут науково-технічної та економічної інформації.
- Міністерство культури та інформаційної політики. (2022, 28 листопада). *Про затвердження форм звітності про діяльність публічних та спеціальних бібліотек, а також інструкцій щодо їх заповнення* (Наказ № 463). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0137-23#Text>
- Новальська, Ю. (2024). *Методична робота бібліотек України в умовах воєнного стану*. *Вісник Книжкової палати*, 2, 10–15. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.2\(331\).10-15](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.2(331).10-15)
- Салата, Г. (2019.) *Бібліотекознавство, інформаційні науки та соціальна справедливість*. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 3, 10–18. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.3.2019.169662>

- Туровська, Л. (2023). Трансформація діяльності наукової бібліотеки в умовах воєнного стану (на прикладі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського). *Вісник Книжкової палати*, 1, 31–37. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.1\(318\).31-37](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.1(318).31-37)
- Ушеренко, Д. (2023). Проблеми бібліотечно-інформаційного сервісу в умовах надзвичайних ситуацій. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*, 3(33), 15–16.
- American Library Association. (n.d.-a). *Handbook for Mobile Services Staff*. Retrieved July 8, 2024, from https://www.ala.org/sites/default/files/aboutala/content/olos/bookmobiles/Mobile_Services_Handbook.pdf
- American Library Association. (n.d.-b). *Office for Diversity, Literacy and Outreach Services*. Retrieved July 8, 2024, from <https://www.ala.org/aboutala/offices/diversity>
- American Library Association. (n.d.-c). *Outreach Librarian*. Retrieved July 8, 2024, from <https://www.ala.org/educationcareers/libcareers/jobs/outreach>
- American Library Association. (n.d.-d). *Outreach Resources for Services to Bookmobile Communities*. Retrieved July 8, 2024, from <https://www.ala.org/advocacy/diversity/outreachtounderservedpopulations/bookmobiles>
- Bajda, L. (2018, September 7). The Digital Bookmobile celebrates 10 year anniversary. *OverDrive*. <https://company.overdrive.com/2018/09/07/digital-bookmobile-2/>
- Chew, K. (2019). *Engagement: Outreach librarianship and connecting with your community* [PowerPoint slides]. University of Minnesota. <https://conservancy.umn.edu/handle/11299/226610>
- International Federation of Library Associations and Institutions. (2010). *Mobile Library Guidelines* (Report No. 123). <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/publications/professional-report/123.pdf>

REFERENCES

- American Library Association. (n.d.-a). *Handbook for Mobile Services Staff*. Retrieved July 8, 2024, from https://www.ala.org/sites/default/files/aboutala/content/olos/bookmobiles/Mobile_Services_Handbook.pdf [in English].
- American Library Association. (n.d.-b). *Office for Diversity, Literacy and Outreach Services*. Retrieved July 8, 2024, from <https://www.ala.org/aboutala/offices/diversity> [in English].
- American Library Association. (n.d.-c). *Outreach Librarian*. Retrieved July 8, 2024, from <https://www.ala.org/educationcareers/libcareers/jobs/outreach> [in English].
- American Library Association. (n.d.-d). *Outreach Resources for Services to Bookmobile Communities*. Retrieved July 8, 2024, from <https://www.ala.org/advocacy/diversity/outreachtounderservedpopulations/bookmobiles> [in English].
- Bajda, L. (2018, September 7). The Digital Bookmobile celebrates 10 year anniversary. *OverDrive*. <https://company.overdrive.com/2018/09/07/digital-bookmobile-2/> [in English].
- Boiko, O. (2023, July 6). *Spershu zadokumentuvaty, a potim vidbuduvaty – eksperty pro vidnovlennia znyshchenykh rf bibliotek* [First document, then rebuild: experts on the restoration of destroyed libraries by russia]. Chytomo. <https://chytomo.com/spershu-zadokumentuvaty-a-potim-vidbuduvaty-eksperty-pro-vidnovlennia-znyshchenykh-rf-bibliotek/> [in Ukrainian].
- Bondarenko, V. I. (2021). Mobilna biblioteka: vplyv innovatsiinykh tekhnolohii na terminosystemu [Mobile library: the impact of innovative technologies on the terminology system]. *Norwegian Journal of Development of the International Science*, 63(2), 3–7 [in Ukrainian].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2019, February 6). *Pro zatverdzhennia Derzhavnykh sotsialnykh normatyviv zabezpechennia naseleennia publichnymy bibliotekamy v Ukraini* [On the approval of the State social norms for the provision of public libraries in Ukraine] (Resolution No. 72). Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/72-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023, March 3). *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku chytannia na period do 2032 roku "Chytannia yak zhyttieva stratehiia" ta zatverdzhennia operatsiinoho planu yii realizatsii na 2023–2025 roky* [On the approval of the Reading Development Strategy for the period until 2032 "Reading as a life strategy" and the approval of the operational plan for its implementation in 2023–2025] (Order No. 190-r). Government Portal. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-rozvytku-chytannia-na-period-do-2032-roku-chytannia-iaak-zhyttieva-s190-30323> [in Ukrainian].
- Chew, K. (2019). *Engagement: Outreach librarianship and connecting with your community* [PowerPoint slides]. University of Minnesota. <https://conservancy.umn.edu/handle/11299/226610> [in English].
- Horda, T. V. (Comp.). (2016). *Suchasni aspekty nestatsionarnoho obsluhovuvannia v publichnykh bibliotekakh* [Modern aspects of non-stationary service in public libraries] [Methodological recommendations]. Regional Universal Scientific Library Named After Taras Shevchenko, Municipal Insitution of Cherkasy Regional Council [in Ukrainian].
- International Federation of Library Associations and Institutions. (2010). *Mobile Library Guidelines* (Report No. 123). <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/publications/professional-report/123.pdf> [in English].
- Lahuta, L. V. (2019, April 5). Nestatsionarne bibliotechne obsluhovuvannia [Non-stationary library service]. In *Ukrainska bibliotechna entsyklopediia* [Ukrainian library encyclopedia]. <https://bit.ly/3TdqwHO> [in Ukrainian].
- Library Country Charitable Foundation. (2018, May 5). *Blahodiinyi fond "Bibliotechna kraina" prezentuie doslidzhennia* [Library Country Charitable Foundation presents the study]. <https://livelibrary.com.ua/news/blagodiinii-fond-bibliotechna-krayina-prezentue-doslidzhennia/> [in Ukrainian].
- Lugansk Regional Branch of the Ukrainian Library Association. (n.d.). *Biblioteky pislia deokupatsii. Yak buty dali? Stratehiia ta vidkryti pytannia* [Libraries after de-occupation. How to proceed? Strategy and open questions]. Lugansk Regional Universal Scientific Library. Retrieved July 9, 2024, from https://www.library.lg.ua/upload/files/after_deoccupation.pdf [in Ukrainian].
- Lugansk Regional Universal Scientific Library. (n.d.). *Proieky* [Projects]. Retrieved July 6, 2024, from <https://www.library.lg.ua/uk/pearl/projects> [in Ukrainian].
- Matviichuk, O. Ye. (2015, April 20). Sotsiokulturna diialnist bibliotek [Socio-cultural activities of libraries]. In *Ukrainska bibliotechna entsyklopediia* [Ukrainian library encyclopedia]. <https://bit.ly/4euk8nN> [in Ukrainian].
- Ministry of Culture and Information Policy. (2022, November 28). *Pro zatverdzhennia form zvitnosti pro diialnist publichnykh ta spetsialnykh bibliotek, a takozh instruktzii shchodo yikh zapovnennia* [On the approval of reporting forms on the activities of public and special libraries, as well as instructions for filling them out] (Order No. 463). Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0137-23#Text> [in Ukrainian].
- Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. (2014). *Informatsiia ta dokumentatsiia. Bibliotechno-informatsiina diialnist. Termyny ta vyznachennia poniat* [Information and documentation. Library information activity. Terms and definitions] (DSTU 7448:2013). Ukrainian Institute for Scientific Technical and Economic Information [in Ukrainian].
- Novalska, Yu. (2024). Metodychna robota bibliotek Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Methodical work of libraries of Ukraine in the conditions of martial law]. *Bulletin of the Book Chamber*, 2, 10–15. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.2\(331\).10-15](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.2(331).10-15) [in Ukrainian].
- Salata, H. (2019.) Bibliotekoznavstvo, informatsiini nauky ta sotsialna spravedyvist [Library and information sciences and social justice]. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, 3, 10–18. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.3.2019.169662> [in Ukrainian].
- Turovska, L. (2023). Transformatsiia diialnosti naukovoii biblioteky v umovakh voiennoho stanu (na prykladi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho) [Transformation of

scientific library activities under the conditions of the state of martial law (at the example of the Vernadsky National Library of Ukraine)]. *Bulletin of the Book Chamber*, 1, 31–37. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.1\(318\).31-37](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.1(318).31-37) [in Ukrainian].

Usherenko, D. (2023). Problemy bibliotечно-informatsiinoho servisu v umovakh nadzvychainykh sytuatsii [Problems of library and information service in emergency situations]. *Biblioteknyi forum: istoriia, teoriia i praktyka*, 3(33), 15–16 [in Ukrainian].

UDC 021:[001.102:004:021.65]:024.1-052

Oksana Matvienko,
DSc in Education, Professor,
PhD in Technical Sciences,
Kyiv National University of Culture and Arts
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: oxmix2017@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5772-848X

Mykhailo Tsyvin,
PhD in Technical Sciences, Associate Professor,
International Academy of Personnel Management
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: tsyvin2012@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0312-5805

OUTREACH AS A TOPICAL DIRECTION OF APPROACHING LIBRARY SERVICES TO CONSUMERS

The aim of the article is to outline the state of outreach issues in Ukrainian librarianship, to reveal the guidelines of the international library community regarding outreach activity, to clarify paradigmatic relations between terms “outreach” and “non-stationary library service” for exchanging knowledge in the process of professional communication.

Research methods. General scientific methods of cognition (analysis, synthesis, abstraction), semantic analysis, comparative analysis are used to compare the essence of terms; terminological analysis, method of content analysis are applied in the study of texts and documents.

The scientific novelty of this research grounds on the fact that the contexts of outreach activity as a communicative, informative and educational activity direction of libraries in ensuring the citizens’ barrier-free access to information resources by means of non-stationary library services are outlined, and the relevance of this tendency in current conditions of Ukraine is substantiated.

Main conclusions. In the information space of Ukraine, there are obvious contradictions between requirements for the general availability of information for the country’s citizens and objective/subjective factors that cause the presence of various barriers and determine the information inequality of access to information resources, the main of which are military operations and a decrease of the society’s interest to reading. In these conditions, non-stationary library service is updated as one of directions of informative and educational, as well as communicative activity of public libraries.

Used in foreign librarian scientific discourse and practice activity, the term “outreach (outreach activity)”, is synonymous with the term from Ukrainian library science and practice “non-stationary library service”, and essentially characterises the informative and educational

function of libraries in conditions of approaching library services to the population's place of work, study, recreation or residence.

International library institutions, library associations of foreign countries actively support outreach activity, offering recommendations for mobile library function and manuals for mobile service personnel, presenting it as an integral and vital part of library practice in providing access to information and studying resources throughout life for all communities.

Projects and practices of outreach activity in Ukraine appear as one of the relevant function forms in current conditions, and require positioning in the library science through the prism of comprehensive studying the communication strategies of libraries.

Keywords: informative and educational activity of libraries; non-stationary library service; communication strategies of the library; outreach; outreach activity.

Стаття надійшла до редакції 30.07.2024 р.